

VENHERSTEL IN NEDERLAND

Vennen en heidevencomplexen trekken al meer dan een eeuw de aandacht van veel natuurliefhebbers. Heimans en Thijsse schrijven aan het begin van de vorige eeuw al over de wonderbaarlijke schoonheid en het gevarieerde planten- en dierenleven in en om vennen. Het voordeel van deze belangstelling is dat er vele publicaties en inventarisaties zijn uit het verleden zodat we ons een goed beeld kunnen vormen over de toestand van de vennen in het verleden en heden. Vennen zijn doorgaans van nature arm aan voedingsstoffen (oligotroof) omdat ze door hun geïsoleerde ligging geheel aangewezen zijn op voeding vanuit de lucht.

Afhankelijk van de bodemgesteldheid en hydrologie kunnen we onderscheid maken tussen zwak gebufferde vennen, zure stagnante vennen (waartoe ook de vennen op de Beegderheide gerekend kunnen worden) en zure doorstroomvennen, elk met hun specifieke flora en fauna. In zwakgebufferde vennen komen van nature planten voor uit het Oeverkruid-verbond met soorten als Oeverkruid (*Littorella uniflora*), Waterlobelia (*Lobelia dortmanna*), Kleine biesvaren (*Isoetes echinospora*), Drijvende waterweegbree (*Luronium natans*), Kruidende moerasweegbree (*Echinodorus repens*) en vele anderen. Het hele leven in vennen draait om schaarste en vooral de aanpassing van de voorkomende planten- en diersoorten aan die schaarste. In zwakgebufferde vennen bijvoorbeeld zit zo weinig kooldioxide in de waterlaag dat geen enkele plantensoort daaraan voldoende heeft om te kunnen groeien. Eerder genoemde plantensoorten kunnen allen gebruik maken van kooldioxide in de bodem, waar 10 tot

100 maal meer kooldioxide voorkomt. In zure stagnante vennen zit doorgaans ook te weinig kooldioxide maar hier kunnen soorten uit de Oeverkruid-klasse niet voorkomen omdat ze niet zuurtolerant zijn. Hier komen soorten voor als Klein blaasjeskruid (*Utricularia minor*) die hun voedingsstoffen halen uit waterdiertjes, of helofyten zoals Eenarig wollegras (*Eriophorum vaginatum*) en Snavelzegge (*Carex rostrata*), die kooldioxide uit de lucht opnemen. Doorstroomvennen, die doorgaans in een glooiend landschap liggen, worden vaak gevoed met koolzuurrijk oppervlakkig afstromend freatisch grondwater. Onder deze omstandigheden kan uitbundige groei verwacht worden van veenmossen en ontwikkelen zich vaak prachtige drijvende hoogveentjes met soorten als Bont veenmos (*Sphagnum ma-*

gellanicum), Wrattig veenmos (*Sphagnum papillosum*), Veenbes (*Oxycoccus palustris*), Lavendelhei (*Andromeda plifolia*) en Beenbreek (*Narthetium ossifragum*).

Vanaf de tweede helft van de vorige eeuw zijn de meeste karakteristieke plantensoorten van vennen sterk achteruitgegaan, en sommige soorten zelfs geheel verdwenen. Naast ontginning zijn de belangrijkste oorzaken verzuring, vermesting en verdroging. Aanpak aan de bron lijkt de meest aangewezen weg, doch om te voorkomen dat in de tussentijd veel biodiversiteit verdwijnt uit Nederland heeft de politiek in 1988 besloten om circa 25 miljoen gulden per jaar uit te geven voor effect gericht beleid tegen verzuring en vermesting (EGM = Effect Gerichte Maatregelen, later omgedoopt tot OBN = Overlevingsplan Bos en Natuur). Met succes zijn sindsdien vele herstelprojecten uitgevoerd in vennen, natte en droge heiden, duinen en natte schraallanden. Ook het brongerichte beleid heeft zijn vruchten afgeworpen. Zo is de zwaveluitstoot in Nederland in de afgelopen 40

jaar met 90 procent afgenomen en de ammoniakuitstoot in de laatste 15 jaar met zo'n 40 procent. Vennen en venoevers die door atmosferische depositie verzuurd en vermest zijn, herstellen niet vanzelf en ook hoogveentjes herstellen niet spontaan als de oorspronkelijke hydrologie niet wordt hersteld. De zwavelrijke bagger kan het best worden afgevoerd omdat die zwavelverbindingen giftig zijn voor veel planten- en diersoorten. Om de natte en droge heiden weer een kans

te geven worden venoevers en vergraste heiden geplagd. Vooral voor herstel van doorstroomvennen en veentjes is het van belang om de aangeplante dennenbossen sterk te dunnen en de venoevers geheel vrij te stellen. Dit themanummer van het Natuurhistorisch Maandblad is geheel gewijd aan de restauratie van de heidevennen op de Beegderheide en de effecten daarvan op de flora en fauna tot nu toe.

Jan G.M. Roelofs

Afdeling Aquatische Ecologie en Milieubiologie
Katholieke Universiteit Nijmegen